

Beschrijving van de module

Intensieve Ambulante Gezinsbehandeling

Doel en doelgroep

Het hoofddoel van Intensieve Ambulante Gezinsbehandeling (IAG) is dat kinderen thuis kunnen blijven wonen of opnieuw thuis kunnen wonen. Deze thuissituatie voorziet in de minimale basiszorg, wat betekent dat ouders, aansluitend bij de definitie van goed genoeg ouderschap, in staat zijn om te voorzien in de basisbehoeften: veiligheid, lichamelijke verzorging en voeding. En in de drie emotionele behoeften: 1) liefde, zorg en verbintenis; 2) controle en het consistent stellen van grenzen en 3) het stimuleren van de ontwikkeling. Dit hoofddoel is uitgewerkt in de volgende subdoelen: de gedragsproblemen van het kind/de kinderen zijn verminderd; de ouders ervaren minder opvoedingsbelasting en hun opvoedvaardigheden zijn vergroot; het gezin heeft een sociaal netwerk en waar nodig een professioneel netwerk, en maakt daar gebruik van (van Rooijen, 2020).

Bij de doelgroep is sprake van veelal ernstige problemen, waarbij IAG zich richt op gezinnen met kinderen/ jongeren van elke leeftijd met meervoudige en ernstige problemen en een langdurige hulpverlenings-geschiedenis. Hierbij kan sprake zijn van een ontwikkelingsbedreiging van de jeugdigen die gerelateerd is aan vormen van mishandeling of verwaarlozing, zogenaamde veiligheidsvraagstukken. In deze gezinnen is vaak sprake van een verstoorde draagkracht/ draaglast verhouding.

Voor de module IAG gelden naast de algemene indicatiecriteria en contra-indicaties de volgende indicatiecriteria en contra-indicaties.

Indicatiecriteria

- De ouders ervaren een bovengemiddelde opvoedingsbelasting en hebben benedengemiddelde opvoedingsvaardigheden;
- Eén of meer kinderen in het gezin kampt met ernstige internaliserende en/of externaliserende problematiek;
- Er zijn problemen met het netwerk (ontbreken van een sociaal netwerk, conflicten in het netwerk of het hebben van een weinig ondersteunend sociaal netwerk);
- Aanvullend op de problemen in de opvoeding en problemen van de jeugdige(n) heeft het gezin problemen op minimaal een van de volgende terreinen:
 - Eigen problemen van ouders (psychische of psychiatrische problematiek);
 - Problemen rond scheiding en het samengaan van gezinnen (relatieproblemen, problemen rond het samengaan van gezinnen);
 - Problemen in omstandigheden van het gezin (werkeloosheid ouder; financiële problemen; wonen in een achterstandswijk);
- De gezinnen zijn onvoldoende bereid of in staat om naar een instelling toe te komen voor hulp of kunnen onvoldoende profiteren van hulp die buiten hun eigen omgeving op individueel niveau wordt aangeboden omdat ze niet voldoende in staat bleken aangeleerde vaardigheden toe te passen in hun eigen omgeving;
- De ouders beschikken over het vermogen tot zelfreflectie en zijn in staat om het binnen IAG geleerde in de praktijk toe te passen.

Contra-indicaties

- Er is sprake van een ernstige voorliggende verslaving en/of ernstige psychiatrische problematiek van de ouder(s);
- Er is sprake van een acute crisissituatie in het gezin, zoals acute onveiligheid of directe fysieke bedreiging van een gezinslid waarvoor eerst Ambulante spoedhulp ingezet dient te worden.
- De veiligheid van het kind binnen het gezin is -ook niet met hulp van anderen- te waarborgen;
- De veiligheid van de hulpverlener is niet te waarborgen;
- Het aangemelde kind heeft een dusdanig specifieke aanpak nodig dat de ouder(s), ook met hulp, deze aanpak niet kunnen bieden.

Jeugdhulp Friesland biedt specialistische jeugdzorg op het gebied van opgroei- en opvoedingsproblemen, in de leeftijdscategorie 0 t/m 18 (met een uitloop tot 23) jaar. Jeugdigen uit alle culturen en hun ouders/opvoeders kunnen een beroep doen op Jeugdhulp Friesland, veelal als de normale ontwikkeling van de jeugdige wordt belemmerd. Mogelijk is sprake van psychosociale problemen, psychiatrische problemen, gezinsgerelateerde problemen, psychische problemen, verslavingsproblemen, gedragsproblemen of een combinatie daarvan.

Jeugdigen met een psychiatrische, zintuiglijke, lichamelijke en/of verstandelijke beperking die redelijk sociaal redzaam zijn, worden ook behandeld en/of opgevangen, als dit past binnen de behandelprogramma's en mogelijkheden van Jeugdhulp Friesland. We nemen ook jeugdigen op met een civielrechtelijke maatregel. In specifieke situaties worden jeugdigen met een strafrechtelijke maatregel behandeld (gedragsbeïnvloedende maatregel).

Wanneer er vragen zijn rondom de overgang van minder- naar meerderjarigheid van de jongere biedt het model Soepele overgang 18-/18+ handvatten.

Opbouw en duur van de module

De hulpverlening van IAG vindt bij het gezin thuis plaats en richt zich op de volle breedte van de problematiek. De behandeling duurt gemiddeld zes maanden. De behandeling bestaat uit drie fasen (start-, veranderings- en afbouw/afscheidfase). Voorafgaand aan de intake worden gestandaardiseerde vragenlijsten (o.a. CBCL, OBVL, YSR) afgenomen. De uitkomsten van de vragenlijsten worden tijdens de intake besproken, ook worden dan samen met de gezinsleden de doelen opgesteld. In de *startfase* (4-6 weken) ligt de focus op het opbouwen van een werkrelatie. De gezinsbehandelaar IAG legt in deze fase twee keer per week een bezoek af bij het gezin. Bezoeken duren gemiddeld anderhalf tot 2 uur. Vast onderdeel van de startfase is de Veilig Thuis Kaart en het bespreken van signalen van (on)veiligheid, een netwerkanalyse/-schema en genogram. Na deze eerste periode komt de behandeling in de *veranderingsfase* (10-14 weken). De gezinsbehandelaar is in het begin veel aanwezig in het gezin: 3 tot 4 uren per week verdeeld over twee bezoeken. In deze periode gaan het gezin en de hulpverlener gericht aan de slag om de gewenste veranderingen te bereiken. Hierbij wordt systeemgericht gewerkt en wordt het sociaal netwerk benut en vergroot. Er is oog voor de veiligheid en er wordt gebruik gemaakt van oplossingsgerichte gespreksvoering. Naast competentieanalyses kan er gebruik worden gemaakt van beeldopnamen. Er wordt dan specifiek gekeken naar de basisprincipes communicatie en (opvoed)gedrag. De *afbouw- en afscheidfase* (6-8 weken) staat in het teken van de afbouw van de hulpverlening en nogmaals afname en bespreking van gestandaardiseerde vragenlijsten en wordt afgesloten met verslaglegging. De gezinsbehandelaar zal in de laatste fase de frequentie van de bezoeken afbouwen en nog een tot anderhalf uur per week aanwezig zijn in het gezin. Na afronding van de hulp kan het gezin nog maximaal 5 keer een beroep doen op hun gezinsbehandelaar met de zogenoemde 'knipkaart'. Het gezin kan dan vragen stellen over de doelen en het geleerde tijdens de hulp van IAG. De knipkaart is tot 3 maanden na afronding van het IAG-traject inzetbaar.

Algemeen Handelingskader

Heeft een kind onze zorg en behandeling nodig, dan bieden we dit zoveel mogelijk in de eigen omgeving van kind en gezin. Dicht bij het gewone leven. Jeugdhulp Friesland werkt volgens de systematiek van 5x gezin, waarbij een volgende stap pas plaatsvindt, als de vorige niet haalbaar is:

1. Thuis
2. Netwerkleeggezin
3. Bestandspleeggezin
4. Bestandspleeggezin met extra ondersteuning
5. Gezinshuis

We richten ons altijd op herstel van de normale positieve ontwikkeling van de jeugdige. Behandeling en zorg begint met goede observatie en diagnostiek, heldere formulering van de problematiek én de mogelijkheden van "het systeem" rond het kind. Behandelen wordt door Jeugdhulp Friesland gezien als een proces van hypothesetoetsend of handelingsgericht werken: voordoen, samendoen en laten doen. Gedurende de behandeling zijn we erop gericht dat de jeugdige/ het gezin weer zelfstandig verder kan. Wanneer kinderen (tijdelijk) niet meer thuis kunnen wonen, focussen we op zorgen voor, waarbij (terugkeer naar) wonen in een gezin het

hoogste doel blijft. Onze behandeling en zorg zijn altijd dialooggestuurd, oplossingsgericht, systeemgericht, resultaatgericht en competentiegericht).

Specifiek Handelingskader

De basis van IAG bestaat uit twee elementen:

1. Het opbouwen van een goede werkrelatie met de gezinsleden. Dit betekent dat de gezinsbehandelaar aansluit bij de motivatie voor verandering van de gezinsleden, gericht is op de toekomst en de krachten van de gezinsleden en gelooft dat zij een wens tot verandering hebben.
2. De gezinsbehandelaar heeft in alle fasen van de hulp voortdurend aandacht voor de veiligheid van de kinderen in het gezin en de andere gezinsleden. Een veilige opvoedingsomgeving is een belangrijke voorwaarde voor de gezonde ontwikkeling van een kind.

De gezinsbehandelaar IAG hanteert in de hulp aan de gezinnen daarbij de volgende drie uitgangspunten: 1) verandering in gezinnen is altijd mogelijk; 2) iedereen is in staat nieuw gedrag te leren en 3) problemen van kinderen staan nooit op zichzelf, hun gedrag heeft een relatie met de context waarin ze opgroeien.

De gezinsbehandelaar IAG maakt gebruik van verschillende technieken, interventies en middelen. In de methodiekhandleiding (Van Rooijen, 2020) zijn deze ingedeeld onder vijf noemers: 1) oplossingsgerichte gespreksvoering; 2) geven van psycho-educatie; 3) leren van vaardigheden aan gezinsleden; 4) gezinstherapeutische technieken en 5) vergroten en benutten van het sociaal netwerk. De methodiek omvat geen kant en klaar protocol waarin vaststaat wat de gezinsbehandelaar wat, wanneer en waarom doet. De IAG-werker zal gedurende de hulpverlening telkens opnieuw de afweging maken welke middelen, technieken en interventies wanneer en waarom passend zijn gegeven de analyse van de krachten en de problemen, de gestelde doelen en de wensen van de gezinsleden.

De IAG-werker werkt volgens de verschillende Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming van het NJi. De module IAG heeft overeenkomsten met de module Gezinscoach, waarbij er sprake is van dezelfde doelgroep; multiprobleemgezinnen en er overlap is in de methodiek.

Bewaking van Kwaliteit en Veiligheid

De kwaliteit van de module wordt onder andere bewaakt aan de hand van de resultaten uit de prestatie-indicatoren: doelrealisatie, cliënttevredenheid, reden beëindiging hulp en afname ernst problematiek. Jeugdhulp Friesland stelt de cliënt centraal en werkt continu aan het verbeteren van de hulpverlening. Hiermee voldoet zij aan de kwaliteitsnormen HKZ.

In het algemeen kwaliteitsstatuut van Jeugdhulp Friesland is beschreven op welke manier de integrale hulpverlening voor de cliënt is georganiseerd. De taken, verantwoordelijkheden, bevoegdheden en onderlinge verhoudingen zijn daarin zodanig beschreven dat de autonomie en regie van de jeugdige en zijn/haar systeem zoveel mogelijk wordt gestimuleerd en de kwaliteiten en doelmatigheid van de hulpverlening inzichtelijk en toetsbaar zijn. Indien meerdere professionals als behandelaars/hulpverleners betrokken zijn, voert de regiebehandelaar de regie over het hulpverleningsproces en is eerste aanspreekpunt.

Intervisie is een vanzelfsprekend onderdeel om de professionele verantwoordelijkheid, autonomie en vakbekwaamheid van hulpverleners op peil te houden zoals vastgelegd in het kwaliteitsstatuut van Jeugdhulp Friesland.

IAG hanteert een systeem voor kwaliteitsbewaking. Onderdeel van de kwaliteitsbewaking is het teamoverleg met casuïstiek-overleg, werkbegeleiding, rapportage, registratie en nazorg. Ook wordt IAG binnen Jeugdhulp Friesland uitgevoerd door gezinsbehandelaars die na hun initiële hbo-opleiding of post-HBO-opleiding IAG volgen/hebben afgerond.

Jeugdhulp Friesland is deelnemer van de landelijke participantengroep IAG. Hierin werken op dit moment 25 zorgaanbieders en 4 hogescholen samen aan de doorontwikkeling van de IAG-methodiek. Het landelijke programma IAG richt zich op drie inhoudelijke pijlers om haar ambities te kunnen bereiken: 1) doorontwikkeling scholing en deskundigheidsbevordering; 2) programma-getrouwe uitvoering en monitoring/effectonderzoek en 3) inhoudelijke doorontwikkeling van de interventie IAG. Jeugdhulp Friesland is ook deelnemer van een landelijke werkgroep, die gericht

is op deskundigheidsbevordering. Jaarlijks wordt er een participantendag georganiseerd voor de IAG-werkers. Hiernaast wordt er jaarlijks een methodiekdag georganiseerd voor de IAG-werkers, samen met IAG-aanbieders in de noordelijke provincies. De participanten en de methodiekdag hebben als doel om de gezinsbehandelaars en hun organisaties enthousiast bij de modelgetrouwheid te houden en de doorontwikkeling op te pakken, uit te dragen en te scholen.

Jeugdhulp Friesland werkt volgens de meldcode Huiselijk geweld, Kindermishandeling en Ouderenmishandeling. Ten aanzien van veiligheid beschikt Jeugdhulp Friesland over diverse richtlijnen ter ondersteuning van de medewerkers en de gezinnen.

Onderzoek en Effectiviteit

Intensieve Ambulante Gezinsbehandeling is opgenomen in de databank van het Nederlands Jeugdinstituut als effectief volgens eerste aanwijzing (2020).

Uit onderzoek (2009-2019) blijkt dat de verschillende vormen van IAG de gedragsproblematiek bij kinderen ieder jaar doet afnemen evenals de ervaren opvoedingsbelasting bij ouders (Veerman & Meyer, 2019). Uit het onderzoek dat in het kader van de Hulp aan Huis-projecten is gedaan, kwam naar voren dat er duidelijke indicaties zijn voor de effectiviteit van IAG (Veerman, De Meyer & Roosma, 2007; Veerman & De Meyer, 2015).

Loraine Visscher (2020) heeft vanuit het UMCG promotieonderzoek verricht naar werkzame factoren binnen interventies die zich richten op gezinnen met meervoudige en complexe problemen (GMCP). IAG was 1 van de 8 interventies die is onderzocht op werkzame factoren. Er is sprake van effect op de sociale contacten, opvoedbelasting, internaliserende en externaliserende problemen. Het blijkt dat er inhoudelijk veel overlap is tussen de verschillende interventies (79%) maar dat de structuur verschilt (duur, interventie, supervisie en consultatie). De hulp is vooral gericht op de ouder, er wordt veel psycho-educatie en instructie gegeven. Aanbevolen wordt om meer hulp te bieden bij het activeren van het sociaal netwerk en praktische hulp te bieden. Ook wordt het belangrijk geacht te focussen op nazorg en langdurige ondersteuning mogelijk te maken.

Uit de prestatie-indicatoren (2020) komt naar voren dat de gedragsproblemen bij kinderen zijn afgenomen en dat de ouders de opvoeding als minder belastend ervaren. In de gezinnen (in zorg bij Jeugdhulp Friesland) waar IAG is aangeboden is, zijn ouders en jongeren over het algemeen tevreden over de hulpverlening. Ouders geven als cijfer een 8,7 voor de geboden hulp en jongeren een 8,6.

Betrokken disciplines

- Intensief Ambulant Gezinsbehandelaar
- Methodiekcoach
- Regiebehandelaar

Gerelateerde documenten

De methodiek van IAG is beschreven in de 'Methodiekhandleiding IAG, versie 2.0' (van Rooijen, 2020).